Цана асобнага нумару 20 грошау.

Сын Беларуса

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Выходзіць тры разы у тыдзень.
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 2 злотыя
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грош. і на 4 стр. 15 грош., за радок пэтыту у 1 шп.

№ 35. Вільня, Серада, 3-га верасьня 1924 г. Год I.

Барацьба за права.

Зусім натуральна, што ўлада, якая толькі пад націскам звонку і знутра прымушана была даць нам некаторыя *фармальныя уступкі* ў пастаці „языковых“ законаў, будзе старацца па магчымасьці ўрэзываць прызнаныя нам правы пры правядзеньні іх у жыцьцё. Найлепшым сымптомам гэтага зьяўляецца завядзеньне ў Заходняй Беларусі *ваенных генерал-губэрнатараў*, або ў сваім родзе ваеннага палажэньня, пры каторым, ведама, немагчыма правядзеньне нармальных законаў, да таго-ж няпрыемных выдаўшай іх уладзе....

З другога боку, улада, абмінаючы беларускае соймавае прадстаўніцтва (паслоў нашых) і беларускія грамадзкія арганізацыі, якія *прымусілі* яе да гэных фармальных уступак, вышуківае паадзінокіх палітычных марадэраў, якім можна было-бы даручыць правядзеньне ў жыцьцё „языковых“ законаў у такім відзе, каб іх *на дзеле зьвясьці да нуля*. I такія „дзеячы“, на жаль, знаходзяцца і — за гатовыя грошы — *прадаюць уладзе назад тыя здабычы і заваяваньні*, якіх з нязвычайнымі высілкамі дабілася нашае арганізаванае грамадзянства і паслы.

Мала таго: гэныя найміты, атрымліваючы ў свае рукі вялікія грошы, стараюцца *купляць* і зусім бязьвінныя, толькі наіўныя „душы“, каб рукамі і іменьнем гэткіх абаламучаных людзей разьбіваць і нішчыць усе народныя здабычы.

Гэтая сыстэма праводзіцца цяпер у Польшчы ня толькі ў адносінах да беларусаў, але і да украінцаў. Аднак, трэба сказаць, што украінскае грамадзянства аказалася больш сьвядомым, больш узгадаваным і... больш чыстым маральна за нашае! Праўда, былі і ў украінцаў Ільковы і ім падобныя, але і тыя аказаліся ня зусім пазбаўленымі ідэйнасьці і — пасьля правядзеньня „языковых“ законаў — зразумелі ўсю агіду ўгадовае працы і адцураліся ад сваіх учорашніх апякуноў, выраўняўшы адзіны украінскі нацыянальны фронт. У нас, хаця былыя праціўнікі „шаснасткі“ і прызналі цяпер абмылковасьць сваей палітыкі, знайшлася група палітычных і „непалітычных“ афэрыстаў, якая і ўзяла на сябе абавязак стварыць *угадовую групу*.

Вось-жа нам трэба пільную ўвагу звараچаць на тое, як украінскае грамадзянства змагаецца з кожнай спробай зрабіць сярод яго падобную *камбінацыю*. У першы чарод мы адзначым становішча украінцаў у справе адкрыцьця украінскага унівэрсытэту не на Украінскай зямлі, не у Львове, а — у Кракаве. Украінскае грамадзянства і украінскія паслы адмовіліся працаваць з п. Мікляшэвскім дзеля кракаўскага „эрзацу“ украінскае вышэйшае школы. Тады, як піша „Українськиий Голос“, польскі пасол у Лёндане, п. Скірмунт, адшукаў у сталіцы Англіі украінскага дзеяча, п. Рамана Смаль-Стоцкага, які ў добрай веры паехаў перш у Прагу, а пасьля ў Львоў дзеля перагавораў з украінцамі ў справе гэнага кракаўскага унівэрсытэту. Але тут п. Смаль-Стоцкі пераканаўся, што украінскае грамадзянства ня йдзе ні на якія уступкі, жадаючы унівэрсытэту *на сваей зямлі*. Не памаглі і пагрозы п. Мікляшэвскага, што, калі украінскія прафэсары ў Кракаў ехаць адмо- прафэсар не зламаў грамадзкае салідарнасьці! І украінская прэса цьвёрда заяўляе, што няхай сабе ўрад робіць у Кракаве, што яму хочацца, — а украінцы з кракаўскім украінскім унівэрсытэтам нічога супольнага мець ня будуць.

Мы пераканаваны, што украінцы даб'юцца сабе унівэрсытэту у Львове. Вось-жа нашае грамадзянства павінна з іх браць для сябе прыклад, — тым больш, што, калі ў украінцаў п. Смаль-Стоцкі ўзяўся за няўдалую і зусім непачэсную місію ў *добрай веры* — праз несьвядомасьць, дык нашы новастворaныя угадоўцы — гэта-ж людзі прост *нанятыя*, з крымінальнай прошласьцяй, і хіба толькі зусім наіўныя ці пазбаўленыя маральнага пачуцьця адзінкі маглі-бы *ідэйна* пайсьці за гэткай хаўрузіяй.

Нашае грамадзянства павінна выявіць гэтулькі маральнае цьвёрдасьці, як і украінскае, — і толькі тады нашыя *фармальныя* здабычы *будуць праведзены ў жыцьцё ў поўнай меры* і... чыстымі рукамі!

Толькі ад нашае стойкасьці, нашае салідарнасьці і веры ў свае сілы залежыць наш лёс.

Беларуская духоўная сэмінарыя у Рыме.

Уласны карэспандэнт „Dzien. Wil.“ наказуе з Рыму, што тамтэйшае нямецкае пасольства пры Ватыкане (папскім двары) вельмі працуе над тым, каб пераканаць папу аб патрэбе чым хутчэй залажыць у Рыме беларускую духоўную сэмінарыю дзеля ўзгадаваньня каталіцкіх ксяндзоў-беларусаў.

Як мэту стварэньня гэткай сэмінарыі, немцы высоўваюць вельмі спрытна выгады... навароту на каталіцтва Радавай Расеі...

„Акрэдытаваныя пры папскім двары нямецкія сфэры даказываюць, што *беларускае* каталіцкае духавенства *лепш ведае Расею, як польскае*, і што яно *бліжэй да расейцаў*, як па мове, так і наагул па сваей нацыянальнасьці, чым духавенства польскае, да якога расейцы заўсёды чулі і чуюць вялікую непрыязьнь і недаверые. Але, каб беларускае духавенства магло добра выпаўніць гэтую важную ролю, трэба, каб яно атрымлівала найстараннейшае ў гэтым напрамку ўзгадаваньне ля самай крыніцы місіянерскай акцыі каталіцкага касьцёлу, гэта значыць — у Рыме“.

Карэспандэнт эндэцкай газэты вельмі абураецца на гэтую новую „нямецкую інтрыгу“ проці Польшчы. Гэтая думка быццам мае мэтай „стварыць гэткую пляцоўку на крэсах“, якая-б, „вольная ад усякага кантролю з боку польскага ўраду, магла ўмацоўваць варожыя для польскай дзяржаўнасьці ідэі сярод беларускага народу, падтрымліваючы ў ім пустыя лятуценьні (mrzonki) аб незалежнай беларускай рэспубліцы“.

Гэткая думка „выкарыстаць вялікі аўтарытэт каталіцкага касьцёлу і духавенства сярод веручых беларусаў-каталікоў“ — у мэтах барацьбы проці іх палянізацыі — прыводзіць папросту ў шал карэспандэнта эндэка! Ён заклікае польскую дыпляматыю, каб яна „высьветліла Ватыкану сутнасьць гэтай спрытнай нямецкай ігры“, выражае пэўнасьць, што Папа ня зробіць гэткай шкоды для Польшчы на яе „крэсах“.

Польскі нэгр у Рыме сам-жа кажа, што калісьці Ватыкан залажыў такую самую сэмінарыю для ірлянцаў і... *палякоў*; але гэта было — добра і зразумела, бо гэткая каталіцкая „ірредэнта“ была скіравана проці „*некаталіцкіх прыцясьніцеляў* — Англіі, Расеі і Прусаў“. Але рабіць тое-ж самае проці каталіцкай і „талеранцыйнай“ Польшчы, проці тэй Польшчы, у якой (слухайце, слухайце-ж!) „*для люднасьці беларускай істнуюць такія свабоды — мовы, школы і рэлігіі, якіх — мы ў гэтым пераканаваны — беларусы не здабылі-б нават у гэткім навет гутаркі*, — „гэта-ж недарэчна, і Ватыкан пэўна-ж гэтага ня зробіць“, — і немцы, як і беларусы, „прайграюць гэтую сваю справу“...

Усё гэта так точна і надрукавана на спэцыяльна відаць заказанай *нечырванеючай паперы* ў газэце п. Обста...

Для нас ува ўсей гэтай справе найбольш важна тое, што беларуская нацыянальная ідэя зрабіла ўжо такі поступ, што яе *моц ацаніў і хоча выкарыстаць у сваіх мэтах, як бязспрэчную сілу*, маючы вельмі тонкі і выпрабаваны гістарычны нюх рымскі клір.

Трэба адзначыць новы довад папросту гумарыстычна-агіднай, чыста нэгрскай этыкі эндэцкай прэсы, якая, столькі зрабіўшы для таго, каб палітыку „*аддзяленьня праваслаўя ад расейшчыны*“ператварыць у самую дурную, груба-паліцэйскую, абураючую беларускае насяленьне палянізацыю, у той самы час абураецца, калі *тую самую апэрацыю разьдзяленьня* зросшыхся ў нашым Краю каталіцызму і польскасьці прыхільнікі вольнага нацыянальнага разьвіцьця беларускага народу маняцца зрабіць у нас з „польскім каталіцызмам“.

Што датычыць дыфірамбу тым „вольнасьцям — мовы, веры і школы“, якія беларускі народ мае ў Польшчы, дык ён асабліва да твару газэце п. Обста, якая праз увесь час вяла і вядзе самую дзікую барацьбу якраз *проці ўсіх гэтых трох свабод* — рэлігіі, школы і мовы — для беларускага народу...

Пан Балаховіч мае голас.

Мы ўжо падалі ў № 32 „Сына Беларуса“ зьмест гутаркі п. Балаховіча з супрацоўнікам рэдакцыі „Kur. Por.“ і лічылі, што на большую ўвагу ані сам гэты пан, ані ягоныя заявы не заслугуюць. Аднак, удзяляем месца гэтай заметцы з увагі на тое, што яна напісана чалавекам, некалі верыўшым у „ідэйнасьць“ палітычнае афэры Балаховіча і блізка з ім стыкаўшагася. — *Рэд.*

У газэце „Kur. Por“. ў № з 24 гэтага жніўня месяца паявілася „інтэрвью“ пана Балаховіча аб сучасным палітычным палажэньні на „Wschodnich Kresach“, ці, хутчэй, аб яго, пана Балаховіча, палажэньні на гэтых самых „Kresach“, бо ўся яго гутарка з супрацоўнікам сказанае газэты круціцца каля таго, як п. Балаховічу „выдрапацца“ з таго прыкрага палажэньня, у якім ён цяпер знаходзіцца, падаўшыся калісьці за „павадыра“ ні то савінкоўцаў, ні то беларусаў, бо з першымі маніўся ўбачыць маскоўскія „сорак-саракоў званоў“, а з другімі — Гомель і пінскія балоты — замест Менску.

Што каля яго, п. Балаховіча, а таксама й з ім няма цяпер ніводнага беларуса, аб гэтым ён не казаў нічога супрацоўніку газэты; але што ён „w sposób bezczelny“ надужывае імя беларусаў, дык гэта ён бадай-што добра абдумаўшы робіць, каб ізноў-жа на палянафільскай струнцы... „прадрапацца“ ў чынную вайсковую службу ў польскай арміі і, разумеецца, у чыне генарала!

Які пан Балаховіч мае ўплыў на беларусаў, ён даказаў гэта надта красамоўна ў часе выбараў у варшаўскі Сойм. Тады некатарыя польскія палітычныя партыі, а таксама і аддзельныя беларускія, паверыўшы (праўда, апошнія пратэставалі) яго брахні-хлестакоўшчыне, папрасілі яго крыху папрацаваць у кірунку агітацыі за № 22, — дык, як вядома, ён сваей асобай — генаральска-перабежчыцкай — з мейсца... „умагіліў“ гэты сьпісак!

Хто з беларусаў цяпер ідзе з ім? — хай тыя, каму ён дае інтэрвью, спытаюцца хаця-б у беларусаў — колішніх нібы-то супрацоўнікаў яго...

Гандаль лесам у сучаснай эканамічнай абстаноўцы зусім, як кажуць, „з рук вон“, а маёнтак каля Гайнаўкі, заарандованы ці падарованы Балаховічу, ён аддаў у ўпраўленьне нейкаму эмігранту расейцу, сваю-ж службу з беларусаў паразганяў, альбо яны, не чакаючы на гэта, і самі ўцяклі ад яго. Што-ж яму цяперака рабіць, калі не схавацца... ў польскую армію! Але ці прымуць яго ў армію?

У Пскоўскай губ., па даручэньню камуністаў з Масквы, — ён гэтак „усьмірыў“ паўстанцаў сякам, што мусіў уцячы аж у Эстонію, дзе быў ба-

спачатку аб'явіўся расейцам-савінкоўцам, каб убачыць „сорак саракоў“, потым баларусам, а цяпераka і сам ня ведае, ці беларусам, ці паляком...

Вось, які пан Балаховіч, каторы ў інтэрвью кажа, што беларусы шукаюць павадыра-бацькі, але зараз-жа папраўляецца неяк інакш... Відаць, ня соладка жывецца яму ў флігелю б. царскага палацу ў Белавежы, калі драпануў у Варшаву, каб прасіцца ў армію... Праўда, як нас паведамляюць, пушчу белавежскую купілі англічане, у каторых „бацька“ маніўся астацца „глаўнаупраўляючым“, але, на яго бяду, сярод запраўдных англічанаў аказаліся і англічане з Налевак... Ну—і ўспомніў п. Балаховіч ізноў братоў-палякоў!..

Варта-б было „Kur. Por.“ паслаць свайго супрацоўніка ў Белавеж, каб паслухаць ад беларусаў-сялян гутаркі аб „бацьку“ Балаховічу, каторы, падаючыся за прыхільніка Польшчы, абурыў сваей асобай і мэтадамі эксплёатацыі сялянскае працы, ды, значыць, гэтым і сам прычыніўся да таго „дрэннага настрою“ сялян, аб якім гаварыў супрацоўніку газэты...

Кудлаты.

З газэт.

Пасьля „пакаяньня“ Савікова.

„Пакаяньне“ Савінкова, аб якім мы пісалі ў тым нумары, і ягоны заклік да ўсіх расейцаў прызнаць радавую ўладу зрабілі вялізарнае ўражэньне на польскае грамадзянства, якое так ахвотна падтрымлівала ўсе авантурныя прадпрыемствы Савінковых, Балаховічаў і іншых палітычных афэрыстаў, кормленых у Польшчы за розныя „дэфэнзыўныя услугі“.

„Gazeta Warszawska“ піша з гэтае прычыны:

> Чытаючы ўсе гэтыя весткі, мы мелі ўражэньне, што маем перад сабой нэкралёг, які абвяшчае аб сьмерці добра вядомае нам асобы. Жыў сярод нас Барыс Савінкоў, быў нашым часовым саюзьнікам у барацьбе з чырвонай Масквой, а сяньня Савінкова ня стала. Даўнейшы Савінкоў ня жыве! У ягоную цялесную форму ўвайшла нейкая другая постаць, істоты якое мы ня можам зразумець.
>
> Ня хочам уваходзіць у пабуджэньні, якія складнілі Савінкова скарыцца перад радавою ўладай. Бязспрэчна, перш, чым наважыцца на гэты крок, на наш пагляд — самагубны, Савінкоў мусіў перажыць трагедыю выгнанца, якая зрабіла ў яго душы страшэнная спусташэньне.

Што праўда, то праўда: Савінкоў, як колішні рэвалюцыянер, хіба запраўды мусіў перажыць у сваей душу панурую трагедыю, калі зразумеў, да якой ганебнай, лякайскай ролі ў чужой дзяржаве дайшоў ён – колішні барацьбіт за волю працоўнага народу царскае Расеі *ўсіх нацыянальнасьцяў*. Але няхай „Gaz. Warsz.“ ня сумуе: Савінкоў пакінуў у Польшчы „цёплую кампанію“ сваіх былых таварышоў—з Філософовым на чале, і гэтыя людзі напэўна ўжо ніякае трагедыі не перажываюць: кішані іх шчыльна запаўняюцца за „спэцыяльныя“ услугі, і—больш ім да шчасьця нічога ня трэба!

Каб-жа аслабіць уражэньне, выкліканае паступкам Савінкова, гэны самы сучасны „галава савінкоўцаў“, п. Філософов, надрукаваўшы вестку аб заяве Савінкова, піша ў сваей газэце „За Свободу“:

> „Зьмяшчаем гэты камунікат радавае інфармацыі з поўным перакананьнем, што ўсе падзеляць нашае глыбокае абурэньне з прычыны гэтага грубага фальшу“.

„Наіўнасьць“ п. Філософова ня мае межаў: калі-б Савінков быў разстраляны, — ну, дык яшчэ можна было-бы падазраваць, што вестка аб яго „пакаяньні“—фальшывая. Але Савінков жыве і раней ці пазьней здолеў-бы выкрыць фальш, калі-б запраўды тут нехта нешта сфальшаваў.

Разумеем, што рэдакцыя „За Свободу“ перажывае трывожныя часіны: калі *галава* гэтае групы адрокся ад сваіх польскіх саюзьнікаў і, каб ім не служыць далей, перабраўся ў СССР, дык польская ўлада мімаволі пачне з падазрэньнем аднасіцца і да ўсіх сяброў савінкоўскае арганізацыі. А тады.... канец казённым бутэрбродам!

Вельмі паважна падыходзе да справы Савінкова „Kurjer Polski“, пасьвяціўшы яму цэлую перадавіцу. Прывёўшы гісторыю ўсяго бурнага жыцьця гэтага чалавека, газэта так тлумачыць яго апошнюю трансфармацыю.

Перш за ўсё для „Kur. Pol.“ ідэйная эвалюцыя Савінкова не зьяўляецца нечым неспадзяваным. Першую адзнаку яе газэта бачыць у апошняй повесьці Савінкова „Конь ворокой“.

> У гэтай повесьці з усей рашучасьцяй п. Савінков давёў, што „белыя“ нічым ня лепшыя за „чырвоных“, а хто ведае нават, ці ня горшыя. У гэтай повесьці зьмяшчаецца поўнае асуджэньне інтэрвэнцыі заходніх дзяржаў у Расеі і ўсяго „белагвардзейскага“ руху.
>
> Уважна прачытаўшы гэтую повесьць, часьць зробленых цяпер п. Савінковым на маскоўскім працэсе заяў не павінна быць нечым неспадзейным. Адно толькі тут новае—гэта пераход ад абвінавачаньня „белых“ да прызнаньня „чырвоных“. Мастом, праз які прайшоў п. Савінков над гэтай прорвай, зьяўляецца фраза, сказаная на судзе: „**Я пераканаўся, што народ—з вамі**“.

З факту „пакаяньня“ Савінкова „Kur. Pol.“ робіць далёка сягаючы вывад:

> Цяпер (бальшавікі) маюць у сябе найвялікшага свайго ворага, маюць яго, як свайго саюзьніка. Могуць лічыць, што **палітычная гісторыя расейскае эміграцыі скончылася**. Астаецца асабістая гісторыя сотняў тысяч эмігрантаў, але, выключаючы напалову гумарыстычныя выдумкі былых вялікіх князёў і рэспубліканска-дэмакратычную дзейнасьць Мілюкова (да таго-ж склоннага да прымірэньня з радавай уладай), на эміграцыі не асталося нічога, што азначала-бы барацьбу з Радамі.

Цікава, што перамена паглядаў Савінкова адбылася пасьля яго колькігадовай „працы“ ў Польшчы і глыбокага азнаямленьня з дэмакратызмам гэтае „найдэмакратычнейшае“ спасярод „белых“ рэспублік....

Польскі урад, як „прамысловец“ на Горным Сьлёнску.

Як ведама, польскі ўрад зьяўляецца на Сьлёнску ня толькі прадстаўніком „дзяржаўнай справядлівасьці“, але яшчэ і простым прамыслоўцам, бо мае свае заводы і фабрыкі. І вось, аднэй рукой прабуючы выступаць, як непадкупны міравы судзьдзя ў спорках між работнімі і прамыслоўцамі, другой выкідае на вуліцу гэтых самых работнікаў з сваіх уласных прадпрыемстваў па прыкладу запраўдных прамысловых акулаў...

Дзіва, што ў такой „кан'юнктуры“ „бязчэльнасьць“ мясцовых прамыслоўцаў, кажа „Robotnik“,— зусім ня мае рубяжоў!! Папросту ганьба для польскага ураду, што ў тых правакацыях капіталістаў ідзе павадыром „Скарбофэрм“ (вялізарнае прадпрыемства польскага скарбу), які выкінуў на брук каля 2000 вуглякопаў. „Скарбофэрм“ — уласнасьць ураду, але гаспадарыць у ім французы, якія ня горш за нямецкіх гакатыстаў — вугальных баронаў душаць польскага работніка на Сьлёнску“.

На нямецкіх прамыслоўцаў польскае грамадзянства гэтак любіць скардзіцца, і на іх у польскага ўраду можа яшчэ і можна знайсьці управу,—бо—ня можна-ж „**нямецкаму** капіталісту катаваць **польскага** работніка“. Але вось на **польскіх** прамысловых акулаў, што жывуць, глытаючы жыўцом сваіх жа **польскіх** работнікаў, ужо шмат трудней знайсьці суд і расправу ў **польскага-ж** ураду...

А **на самы польскі ўрад**, які выступае у ролі капіталіста, ды яшчэ прадстаўлены ў асобах зусім нятыкальных у ўдзячнай Польшчы французаў, дык—дзе ўжо шукаць абароны?

Вось, аб гэтым хай падумаюць самі польскія работнікі!...

Палітычныя падзеі.

Новы „дывэрсыйны“ напад.

Польскія газэты падаюць весткі аб новым „дывэрсыйным нападзе“ на польска-расейскім пагранічны, які меў месца каля Лёхава, на Валыні.

Паводле паказаньняў сьведкаў, банда складалася з 15 асоб. У рэзультаце нападу забіты адзін пастарунковы і абрабаваны зусім другі. Апрача гэтага ў той-жа час уздоўж усей граніцы валынскага ваяводзтва адбыўся рад дробных нападаў, у якіх зроблена шмат шкодаў і ранены некалькі паліцыянтаў.

Новы лёзунг польскіх камуністаў.

„Kur. Poran.“ падае, што ў Польшчы камуністамі распаўсюджваецца адозва пад лёзунгам: „Адзін —

Апошняя бомба Барыса Савінкова.

Ня верыцца,—але факт б'е ў вочы, як разарваўшаяся бомба страшное сілы.

Хто-б мог яшчэ ўчора паверыць гэтаму? Хто мог бы падумаць. нават аб тым, што Барыс Савінкоў схіліць сваю непакорную, сваю буйную галаву перад Уладай Саветаў, перад тэй уладай, з якою ён вёў ўпартую, безперастанную, крывавую барацьбу, барацьбу; якая каштавала сотні і тысячы ахвяраў?

Сем гадоў свайго жыцьця, свайго таленту палажыў на барацьбу з камуністамі Барыс Савінкоў і ўрэшце—здаўся. Здаўся, трэба думаць, першы і апошні раз у сваім жыцьці. На гэты раз ён падлажыў бомбу пад самога сябе і бяз літасьці разарваў у шматкі, спаліў усё, што лічыў мэтаю свайго жыцьця.

Барыс Савінкоў—гэта Барыс Савінкоў! Усе яго знали: прыяцелі, а яшчэ больш яго знали яго палітычныя ворагі. Цары маскоўскія і іх міністры дрыжэлі ад страху перад адным яго іменем. Як толькі заснавалася расейская партыя эс-эраў, Барыс Савінкоў увайшоў у яе склад і стаўся найактыўнейшым яе сябрам—тэрарыстам. Як кіраўнік цантральнае баявое арганізацыі, Барыс Савінкоў арганізаваў, або прымаў самае чыннае ўчасьце ў арганізацыі ўсіх нашумеўшых тэрарыстычных актаў проці цара, вялікіх князёў, міністраў і генаралаў.—

Забойства міністра ўнутраных спраў Плевэ, вялікага князя Сяргея Аляксандравіча ў Маскве, замах на ген. Трэпава, на кіеўскага ген.-губэрнатара Клейгельса, на міністра Дурново, на вядомых катаў ген. Міна і палкоўніка Рымана — ўсе гэтыя тэрарыстычныя акты зьвязаны з іменем Савінкова.

Савінкоў дабіраўся і да цара Мікалая і прымаў учасьце ў арганізацыі замахаў на яго жыцьцё...

У тэй ці іншай форме Барыс Савінкоў прымаў удзел у забойстве ген. Сахарава ў Саратаве, петраградзкага граданачальніка фон-дэр-Лаўніца, глаўнага ваеннага пракурора ген. Паўлава і г. д. і г. д.

Адным словам, усе найбольш важныя тэрарыстычныя акты, якія ў свой час зрабілі славу і папулярнасьць партыі расейскіх эс-эраў, зьвязаны з іменем Барыса Савінкова...

Пачалася рэвалюцыя. Савінкоў прымае ўчасьце ў гэтай рэвалюцыі, стаўшы на самы правы фланг партыі эс-эраў,—з аднаго боку, як камісар тымчасовага рэвалюцыйнага ўраду ў арміі, — з другога боку, як журналіст у газэце „Воля Народа“. Як непрымірымы вораг саветаў салдацкіх дэпутатаў і староньнік суровае рэвалюцыйнае, правільней: ваеннае дысцыпліны, — Савінкоў становіцца ў арміі апораю генаралаў Аляксеева, Карнілава, Денікіна і іншых. У хуткім часе з іх дапамогаю ён—ваенны міністар тымчасовага рэвалюцыйнага ўраду. Паціху ад Керэнскага ён рыхтуе Карнілаўскі пераварот. Але няўдачна. Прымушаны пакінуць высокае становішча ваеннага міністра, Савінкоў усю сваю энэргію зварачае на барацьбу з бальшавікамі. Пасьля акцябрскага перавароту ён разам з Карнілавым, Каледіным, Аляксеевым і іншымі генараламі прымае ўдзел у арганізацыі белых арміяў. Пасьля правалу белых арміяў Савінкоў апынуўся ў Варшаве, дзе, з дапамогаю сваіх былых прыяцеляў, пачынае новы этап барацьбы з уладаю саветаў.

З аднаго боку, ён вядзе самую вострую і злосную агітацыю проціў камуністаў; з другога боку, арганізуе „**Союз Защиты Родины и Свободы**“, які нарабіў у свой час нямала клопатаў Саветам. Ён прапаведуе „трэцюю сялянскую Расею“, ён падтрымлівае кранштадзкі бунт, на кожным кроку ён—сьмяротны вораг камуністаў.

У афіцыяльным паведамленьні савецкая ўла-

чынных ворагаў рабоча-сялянскае Расеі... І гэта праўда.

З яго прыхільнікамі, усімі сябрамі „Союза Защиты Родины и Свободы“,—дзе-б яны ні пападаліся ў рукі савецкае ўлады,—рэвалюцыйны суд распраўляўся, як з самымі небясьпечнымі загаворшчыкамі. Не адну сотню савінкоўцаў расстралялі ў Менску, у Петраградзе, у Гомелі і ў інш. гарадох СССР. Апошні працэс савінкоўцаў адбыўся ў Петраградзе і скончыўся таксама расстрэлам...

Нарэшце апошняя савінкоўская бомба. Маскоўскія газэты 29. VIII — абвясьцілі, што Барыс Віктаравіч Савінкоў 20-га жніўня быў арыштаваны на тэрыторыі СССР. 23-га жніўня яму быў урачаны акт абвінавачаньня, а яшчэ праз 72 гадзіны адбыўся над Савінковым вышэйшы ваенны суд. Гэты суд цягнуўся 2 дні і засудзіў яго на кару сьмерці. Але, прымаючы пад увагу тое, што Савінкоў прызнаў свае абмылкі і ў сваім апошнім слове заклікаў усіх, хто любіць свой народ, прызнаць савецкую ўладу,—суд зьвярнуўся да Ц.В.К. СССР аб памілаваньні. Апошнія тэлеграмы паведамляюць, што Савінкову кара сьмерці заменена дзесяцьцю гадамі турмы.

Так скончылася палітычная барацьба буйнага, непрымірымага, небясьпечнага для ўсіх сваіх праціўнікаў Барыса Віктаравіча Санінкова.

Трудна варажыць: ці Савінкова арыштавалі прыпадкам,—ці ён перажыў, перахварэў пераломі і сам аддаўся ў рукі Савецкае ўлады...

Такі талентны чалавек, першы кансьпіратар, па нашай думцы. ня мог **выпадкова** папасьці ў рукі Г. П. У.

Польскае грамадзянства ашарашана савінкоўскаю бомбаю. „Kurjer Porauny“ піша: „калі Савінкоў пераканаўся, што ўся яго праца, скіраваная проціў радавае ўлады, была абмылковай, і пастанавіў заклікаць усіх...

за ўсіх і ўсе — за аднаго". У адозвах Ц. К. Польскай Кам. Партыі заклікае да арганізаваньня баёвак, каб адбіваць арыштаваных таварышоў з рук паліцыі, звальняць іх з вастрогаў і т. п.

Пракурор Сазаньскі вярнуўся на службу.

Як паведамляе „Robotnik", вядомы эндэк-пракурор П. Сазаньскі, які на Кракаўскім працэсе рабіў націск на сумленьне прысяжных і за гэта быў аддадзены пад суд з пазбаўленьнем права выпаўненьня службовых абавязкаў, цяпер, калі шум трохі заціх, ізноў вярнуўся па свайго пракурорскага ўрадаваньня, як быццам ніякага суду над ім не назначана.

Ці зробіць што пратэст газэты?

Мітынг на польска-радавай граніцы.

3-га жніўня ў папудзень адбыўся на самай польска радавай граніцы каля Слабодкі вялізарны мітынг, на які прыйшлі з музыкай, сьпевамі і сьцягамі больш як 500 асоб радавай пагранічнай варты. Тэмай прамоў, якія гаварыліся аратарамі з трыбуны, пастаўленай амаль не на самай граніцы, быў пратэст проці вайны, якую, як казала прынятая аднагалосна рэзалюцыя, рыхтуе проці СССР буржуазія Англіі, Францыі і Польшчы.

Манёўры, ці мабілізацыя?

Як ведама, у палове жніўня была зроблена ў СССР мабілізацыя каней, а 30 жніўня быццам аб'яўлена агульная пробная мабілізацыя...

Камэнтуючы гэтую вестку, рыжская газэта „Сегодня" піша:

„Ня гледзячы на тое, ці гэта мае быць абвешчана агульная мабілізацыя, ці частковая і на некаторых толькі тэрыторыях, або ці гэта маюць быць толькі манёўры, падрыхтаваныя ў вялікім маштабе, — трэба сьцьвярдзіць, што на Днястры гатуецца вялікшае выступленьне, а ў Маскве дасьпяваюць тайныя пляны, якія могуць мець вялікія пасьледзтвы — ў першы чарод для Румыніі...

Абмен студэнтамі.

Англійскі міністар асьветы Трэбэлейн запрапанаваў народнаму камісару асьветы Луначарскаму зрабіць абмен студэнтамі, — гэга значыць: каб англійскія студэнты выяжджалі ў Расею, як вучыцялі англійскае мовы, а за гэта расейскія студэнты навучалі-бы ў англійскіх школах расейскае мовы.

Луначарскі згадзіўся на гэта.

Відаць, Англія не баіцца „камуністычнае заразы" і першая зрабіла крок дзеля культурнага збліжэньня паміж Англіяй і Расеяй.

Падпісаньне Лёнданскіх умоваў.

30-га жніўня ў Лёндане адбылося ўрачыстае падпісаньне лёнданскіх умоваў, якія ў свой час былі апрацаваны на канфэрэнцыі. Ад гэтага дня ўмовы ўваходзяць у праўную сілу, ня гледзячы на тое, што йшчэ не адбылася іх ратыфікацыя парлямантамі.

Палітычнае палажэньне ў Нямеччыне.

Палажэньне нямецкага ўраду і наагул палітычнае палажэньне ў Нямеччыне — вельмі скамплікаванае. На апошнім паседжаньні Рэйхстагу прыйшлося перарваць сэсію і адлажыць працу парляманту аж да 15 кастрычніка. Гэтае рашэньне віклікана ўсё тэй-ж сваркай, якая йдзе навакол патрэбных ураду для ратыфікацыі лёнданскіх умоваў — у справе „пляну Доўса" — дзьвюх трацін галасоў. Як ведама, нацыяналісты рашуча адмовіліся ад падачы галасоў за прыняцьце „пляну Доўса", без чаго немагчыма цяпер наагул ніякая праца нямецкага ўраду з вялікімі дзяржавамі Эўропы і Амэрыкі. Урад прымаў усе меры, каб якой хоч цаной літэральна купіць галасы нацыяналістаў, без якіх ня можа злажыцца гэтая большасьць. І вось, нацыяналісты, як можна думаць, згадзіліся ўрэшце „здрадзіць укаханую айчыну", але за тое патрэбавалі вялікіх вывазных льготаў — для прадуктаў сельскай гаспадаркі... Урад згадзіўся даць ім гэты выкуп — коштам, зразумела, шырокіх масаў спажыўцоў хлеба. Але на тым самым апошнім паседжаньні Рэйхстагу сацыял-дэмакраты заявілі рашуча, што яны — ўсемі даступнымі для іх спосабамі не дапусьцяць да таго, каб абшарнікам „заплацілі за іх галасы коштам працоўных масаў"...

Бег сацыял-дэмакратаў ня толькі таксама няма патрэбных $^2/_3$ большасьці, але бяз іх зараз-жа траціць сваю парляманцкую апору і самы ўрад. І вось, астаўся адзіны выхад з палажэньня — адлажыць паседжаньні парляманту, а ў часе перарыву — згаварыцца з партыямі аб рэканструкцыі — перастройцы самога ўраду.

І вось цяпер, каб прыхіліць нацыяналістаў, адчыняецца іншы шлях: — уваход іх саміх (заместа сацыял-дэмакратаў) да ўраду...

І запраўды — гэтая справа сталася актуальнай у Нямеччыне.

Як людоўцы, таксама і каталіцкі цэнтр заявілі, што яны падтрымліваюць уваход нацыяналістаў у склад ураду.

Сацыял-дэмакраты заявілі, што яны, зразумела, зараз-жа выйдуць з ураду, і патрэбавалі роспуску парляманту і новых выбараў.

З гэтага відаць ясна, што ўваход нацыяналістаў у склад ураду — забясьпечаны. Але гэта пацягне за сабой — крызіс усяго габінэту, стварэньне зусім новага ўраду — з цэнтра-праву і, як можна думаць, роспуску Рэйхстагу. Гэты роспуск парляманту урад мае зрабіць толькі ў кастрычніку, а пакуль што, — відаць, з упаважненьня прэзыдэнта, — будзе праводзіць у жыцьцё „плян Доўса"...

Нямеччына паволі, але рашуча ідзе... направа!

Да Кангрэсу Лігі Народаў.

Англійскі прадстаўнік у Радзе Лігі Народаў заявіў, што Англія рашуча хоча на гэтай-жа сэсіі Кангрэсу Лігі правясьці свой праект пашырэньня і дэмакратызацыі Лігі. На гэтай-жа сэсіі павінна быць павялічана і лічба сяброў Рады—з 10 да 15. У першы чарод павінны ў Раду ўвайсьці Нямеччына і Расея.

Сэсія Рады Лігі Народаў.

28-га жніўня пачаліся паседжаньні Рады Лігі Народаў. Прадстаўнікамі паадзінокіх дзяржаў у Радзе ў гэтую сэсію зьяўляюцца: ад Англіі—лёрд Пармур, Францыі—Клесэль (заступнік дэлегата л. Буржуа), ад Італіі—Саляндра, ад Японіі—бар. Ішы, ад Бэльгіі — Юманс, ад Бразыліі—Мэлефранко, ад Швэцыі—Брантінг, ад Гішпаніі -- Квінонэс-дэ-Леон, ад Чэхаславакіі—Бэнэш і ад Уругваю—Гуані,

Першае паседжаньне займалася справаю ваеннага кантролю над Вэнгрыяй, Баўгарыяй і Аўстрыяй.

Другое паседжаньне адбылося 30-га жніўня і было занята фінансавымі справамі Аўстрыі і справай збраеньняў і ўзаемнай гарантыі міру. Генаральны сэкрэтар Лігі, Друмонд, далажыў праект аб узаемнай помачы дзяржаў і пералічыў дзяржавы, якія прыслалі сваю крытыку на гэты праект.

Радіч паслом Югаславіі ў Маскве.

Маскоўская прэса піша, што Югаслаўскі ўрад маніцца зараз-жа пасьля прызнаньня СССР назначыць паслом Югаславіі ў Маскве вядомага павадыра харвацкіх незалежнікаў, Радіча. Гэтым назначэньнем урад хоча, як пішуць, адначасна адсунуць якнайдалей ад уплыву на ўнутраную палітыку Югаславіі гэтага дзеяча, залішне радыкальнага ў нацыянальным пытаньні для ўмерана-дэмакратычнага ўраду Давідовіча.

граніцай, а ня ехаць да Саўдэпіі з фальшывым пашпартам". Такі пагляд сьведчыць толькі, што польскае грамадзянства ня ведае Савінкова. Як раз патрыятызм Савінкова і мог выліцца ў такую форму, форму дабравольнай аддачы сябе ў рукі Саветаў. Іначай Савінкоў паступіць ня мог.

Ён — ня дурны! Ён залішне многа ведае, каб аб'яўляцца за граніцаю... Тады яго бязумоўна ня пусьцілі-б у Расею.

Трудна вырашыць цяпер, але бязумоўна адно: савінкоўская бомба ўстрывожыла не адно польскае грамадзянства. Асколкі ад гэтае бомбы зачэпяць не адну палітычную фігуру, як расейскае эміграцыі, так і Антанты.

Што было прычынаю гэтага пералому, калі ён аддаўся шчыра?

Савінкоў ня першы. Да яго перайшоў у камуністы Семёнаў-Васільеў, таксама баявік-тэрарыст і яго блізкі супрацоўнік.

Увесь так званы „зьменавехаўскі рух" сярод эміграцыі тлумачыў свой пералом **патрыятызмам**, любоўю да бацькаўшчыны, хоць бы й Савецкай.

Савінкоўская фігура толькі больш яркая, больш крыклівая на гэтым „зьменавехаўскім" фоне.

І дзеля гэтага такое ашаламляючае ўражэньне робіць яго пераход на савецкую плятформу.

Непакорны, буйны Савінкоў, Савінкоў, які ні перад кім ня гнуў свае сьпіны праз усё сваё жыцьцё, — схіліў сваю галаву перад Уладаю Саветаў.

Гэта красамоўна для нашых дзён...

Віктар В.

ХРОНІКА.

Вынятковы стан на „Крэсах Усходніх". Як падае „Dzien. Wil." прэм'ер Грабскі рашыў увясьці **вынятковы стан** на ўсей пагранічнай тэрыторыі „Крэсаў Усходніх".

Апошні тэрмін рэпатрыяцыі з СССР. Радавы ўрад абвесьціў, што апошнім тэрмінам бязплатнага павароту польскіх грамадзян з СССР да Краю будзе 15-га лістапада. Прашэньне трэба падаць да канца кастрычніка, тады—ў працягу 3 месяцаў — да 15-га лютага можна будзе выкарыстаць атрыманую візу.

Адбудова Крэсаў. Як ведама, цэлыя тысячы сямей вярнуўшыхся да Краю беларусаў жывуць, як зьвяры, у зямлянках. На адбудову іх двароў у польскага ўраду „няма грошы", ня гледзячы на тое, што ён атрымаў ад Нямеччыны на гэта значныя сумы. Але вось для будаваньня „дамкоў для паліцыі на крэсах" на ўсім пагранічным пасе, дык на гэта грошы заўсёды хапае.

Гэтая праца ўжо амаль што ня скончана, і спэцыяльная соймавая камісія мае ў хуткім часе аб'ехаць увесь гэты пас, каб пракантраляваць зробленую работу—ці з адпаведным для паноў паліцыянтаў камфортам зроблены гэтыя „палацыкі".

Пачатак занятнаў. 1 верасьня пачаліся ўжо заняткі ў Віленскай Беларускай Гімназіі.

Крыміналісты за „работай". У нумары жыдоўскае газэты „Тог" з 13-га жніўня надрукавана гэткая абвестка:

Валэйша 12-га гэтага месяца, калі я дамагаўся ад яго грошы,—я трэбую, каб прэзыдыум клюбу ў працягу тыдня прымусіў яго публічна перапрасіць мяне і ўладзіць грашовую справу. Інакш зьнімаю з сябе адказнасьць за далейшыя вынікі.—**Яблонскі**".

У рэдакцыйнай заметцы тая-ж газэта выясьняла, у чым тут справа. Прыводзім гэту заметку заслоўна:

„Замест грошы—нагайка! П. Яблонскі нам перадае: „Старшыня беларускага клюбу („Грамдз. Сабраньня") Валэйша і яго памоцнік Знамяроўскі пяць месяцаў назад зьвярнуліся да падрадчыка Фрактоўніка, каб узяўся за рамонт памяшчэньня беларускага клюбу ў салі Крэйнгеля. Яны зыйшліся на 5 мільярдах марак, у лік каторых, як задатак, Знамяроўскі выдаў 2 вэксалі па $^1/_2$ мільярда марак. Рамонт ураз-жа пачаўся. Вэксалі былі выстаўлены на 1-га мая і былі апратэставаны. Рэшту—4 мільярды марак, на якія былі гэтымі панамі таксама выданы вэксалі,—яны абязаліся сплаціць пасьля канца рамонту. На усе гэтыя вэксалі было імі дадзена 300 мільёнаў марак. На ўчора была назначана рата ў ліку 200 мільёнаў мар. Калі ўчора зяць Фрактоўніка, Яблонскі, прышоў за грашыма, дык старшыня клюбу Валэйша кінуў яму рваную 20-залатоўку замест 200 мільёнаў і сказаў зьдзіўленаму Яблонскаму, што, калі ня хоча браць, дык і ня трэба, клікнуў двух лякаеў і сказаў ім выкінуць вон спаганяўшага грошы, ды сам схапіў з сьцяны нагайку і кінуўся, каб яго ўдарыць. Яблонскаму асталося толькі пакінуць гасьціннага старшыню беларускага клюбу".

Газэта „Тог" ад сябе дадае:

„Даючы месца гэтаму факту ад імя пацярпеўшага Яблонскага, мы перакананы, што беларускі клюб, як грамадзянская ўстанова, ня пройдзе моўчкі міма гэтага інцыдэнту".

Мы з свайго боку, перадруковываючы гэты новы факт бандытызму „махэраў" з „Грамадзянскага Сабраньня", павінны вытлумачыць жыдоўскаму грамадзянству, што яно дарма ня чытае беларускіх газэт, бо з іх даведалася-бы, што „Грамадзянскае Сабраньне" ёсьць толькі па імені „Беларускім", што гэта арганізацыя нічога супольняга з нашым грамадзянствам ня мае і што з „махэрамі", якія стаяць на чале гэтай арганізацыі, трэба паступаць так, як з звычайнымі крыміналістамі.

Радзім так і зрабіць пацярпеўшым, бо Валэйшы і Знамяроўскія зусім ня лічацца з грамадзянствам і ня дбаюць аб ягоную апінію, як вядомыя ўжо сваімі угалоўнымі праступленьнямі.

З жыцьця горадзенскіх прафсаюзаў. Ад сэкрэтарыяту клясавых прафсаюзаў у Горадні мы атрымалі вестку, што паведамленьне нашага горадзенскага карэспандэнта аб закрыцьці саюзу працаўнікоў па дрэву і інш.—няправільнае: саюз не закрыты.

Справа культурнае працы ў самым маладым, але і самым моцным з фінансавага боку саюзе дворнікаў стаіць блага, бо 90% дворнікаў ніграматныя.

Што датычыцца арыштаў у Горадні, дык 16 жніўня ў 9 гадз. у работніцкі клюб Кляс. Праф. Саюзаў увайшла паліцыя і пакіравалася ў чытальню, дзе было 84 работнікаў, чытаўшых газэты і журналы. Праверылі дакумэнты, і ў каго іх не аказалася, тых забралі да сьледчага ўраду, дзе іх запісалі і зволнілі. Апрача таго ў горадзе арыштавалі 20 асоб, якія і цяпер у вастрозе. Арыштаваны такжа правадыр горадзенскага пралетарыяту, сэкратар Магістрату Мазуркевіч, якога вінавацяць у зносінах з камуністамі.

У горадзі ўсё яшчэ адбываюцца вобыскі і арышты.

Асушка пінскіх балот. У міністэрстве „зямельных рэформ" адбылася канфэрэнцыя ў справе асушкі Пінскіх балот. Але, як сьцьвярджаюць афіцыяльныя інфармацыі, „дыскусія ў гэтай цікавай справе не дала ніякіх канкрэтных рэзультатаў". Пастаноўлена толькі на маленькім кавалку зрабіць спробу, ці што выйдзе з гэтай працы, і—падлічыць, колькі-б каштавала ўся гэтая вялікая праца.

Замах на чыгунку ў Беластоку. „Kur. Por." падае: „Дывэрсыйныя замахі, якія дагэтуль практыкаваліся толькі на даволі адлеглых абшарах усходніх крэсаў, цяпер пачалі рабіцца ўжо ўсё далей і далей на захад... 26 жніўня зроблены такі замах у самым Беластоку, дзе на рэльсы вузкакалейкі паложаны быў нявыкрытымі злачынцамі вялікі гарматні снарад 16 цэнтымэтраў у дыамэтры. Перад самым адходам цягніка гэты снарад быў заўважаны і зьняты з рэльсаў. Паліцыя пачала шукаць вінавайцаў".

Аб працы у Горадзеншчыне.

Першыя пачаткі беларускіх арганізацыяў у Горадзеншчыне сягаюць 1905 году, калі там працавалі беларускія палітычныя партыі і разьвіваўся каапэратыўны рух, паўставалі гурткі моладзі. У самай Горадні рух сярод моладзі асабліва быў сільны ў апошнія гады перад вайной.

Шмат беларускіх арганізацыяў і установаў было створана і ў часе нямецкае акупацыі. У ўсіх гэных арганізацыях-установах прыймалі самае гарачае ўчасьце выдатнейшыя дзеячы і працаўнікі. Нейкі час у Горадні знаходзіліся сябры ўраду Б. Н. Р., было і беларускае міністэрства літоўскага ўраду (міністрам быў Я. Варонка), было беларускае войска, беларуская управа, беларуская Сялянская Рада, беларускія школы, клюб і інш. Сьвядомасьць у народзе пашыралася ўсё болей і болей.

Аж вось у красавіку 1919 г. м. Горадню і ўвесь павет занялі польскія войскі

скай уладай пачаліся перагаворы, на якіх палякі заявілі, што ня будуць чапаць ніводнай беларускай арганізацыі, а хочуць ісьці разам, як „вольны з вольным і роўны з роўным“. Толькі-ж далёка ня ўсе паверылі гэтым салодкім словам, цану якіх усе пазналі шмат пазьней...

Пачалі патроху арганізовывацца. Заснавалася „Беларуская Грамада Моладзі“ (старшынёю быў Маркевіч). Адначасна пачалася работа па склікаиьню зьезду Віленшчыны і Горадзеншчыны ў м. Вільні. Усе арганізацыі Горадзеншчыны цесна аб'ядналіся паміж сабою, спадзяючыся, што будуць мець магчымасьць свободна павясьці шырокую грамадзкую працу. Але ўжо ў чэрвені 1919 г. палякамі быў расфармаваны беларускі полк. Пачаліся вобыскі і арышты беларускіх дзеячоў і працаўнікоў. Арыштаваны былі: Мядзёлка, Грыб, Салошык, Якімовіч, Казячы, Антонаў, Боеў Якаўлюк і шмат іншых. Мядзёлка, Грыб Салошык, Якімовіч і інш. былі звольнены, а ўсе іншыя вывезены ў лагер у Кракаве. Хто раней ці пазьней быў звольнены з Кракава і вярнуўся ў Горадзеншчыну, той праз нейкі час усё роўна прымушаны быў выехаць заграніцу.

Наймацнейшай і адзінай культурна-асьветнай беларускай арганізацыяй была „Беларуская Грамада Моладзі“. Грамада мела сваю бібліатэку, драматычны аддзел, музыкальна-вакальны і інш. Грамада ладзіла вечарынкі, спэктаклі і вось так жыла, маючы балей як 400 сяброў.

У студзені 1920 г. з дазволу Горадзенскага Старосты быў скліканы агульны сход горадзенскіх беларусаў на Замковай вул. дом 5, дзе быў выбраны Беларускі Нацыянальны Камітэт Горадзеншчыны. Выбранымі былі: Баран, Якімовіч, Федарук, д-р Бялецкі, Якаўлюк, Дзекуць-Малей і Антонаў. Усе арганізацыі аб'ядналіся пад сьцягам Беларускага Нацыянальнага Камітэту. Камітэт займаўся культурна-асьветнай працай. Пры камітэце быў юрыдычны аддзел, дабрачынны, школьны і інш. Народ зварачаўся за рознымі інфармацыямі, падавалі скаргі на надужыцьці пры адкрыцьці беларускіх школ, бо школьны інспэктар не даваў дазволу. Аб усіх заявах камітэт рабіў захады перад уладай.

Сьвядомасьць расла сярод беларускага насяленьня. Усюды, як у мястэчках, так і ў вёсках, закладаліся беларускія гурткі моладзі. Але-ж ня доўга ім удалося цешыцца. У студзені 1921 г. выйшаў прыказ Горадзенскага Старосты Рогалевіча аб тым, што Беларускі Нацыянальны Камітэт Горадзеншчыны зачыняецца. Пачаліся вобыскі і арышты сяброў камітэту, толькі нікога з іх у хаці ня было, бо ўсе скрыліся...

Праз месяц была зачынена Беларуская Грамада Моладзі. Пачалося сярод народу хваляваньне, пайшлі гутаркі, як і што рабіць? Прыдумалі: дэлегацыя паехала ў Сойм да Варшавы, — але-ж нічога не дабілася і вярнулася назад ні з чым...

Пачаўся яшчэ горшы уціск беларусаў. Усе беларускія арганізацыі былі закрыты, беларускія школы ў Горадзеншчыне, якіх было йшчэ каля ста, зачынены (асталіся толькі чатыры), а ў пачатку вучэбнага году 1921-22 на ўсю Горадзеншчыну была ўжо толькі **адна беларуская школа ў м. Горадні**.

У той самы час у Варшаве быў Беларускі Камітэт, старшынёю якога быў п. Дубейкоўскі. Вось пан Дубейкоўскі адкрыў аддзел свайго Камітэту ў Горадні ў тым самым будынку, дзе зьмяшчаўся Горадзенскі Нацыянальны Камітэт.

Па прыказу п. Старосты пячаць з дзьвераў была зьнята і будынак пераданы новай арганізацыі.

Калі даведаўся народ, што гэта ня той Камітэт, які быў выбраны народам, а нейкі з Варшавы, дык перастаў зусім хадзіць, і камітэт сам па сабе зьліквідаваўся.

У канцы 1920 г. у Горадні быў адкрыты Саюз Беларускіх Каапэратываў. У саюз уваходзілі два каапэратывы з Горадні і 18 з павету. У прэзыдыум Саюзу ўваходзілі: старш. Баран, сябры: Юрэчка, Якавюк і Атаназэвіч.

Саюз меў вялікі крэтыт на тавары, якія ад яго і атрымовывалі ўсе каапэратывы.

Усе беларускія працаўнікі заняліся чыста гандлёвай справай, але-ж, як кажуць, і тут ім не пашанцавала. У красавіку 1921 г. па загаду Горадзенскага Старосты Рогалевіча **ўсе 20 каапэратываў былі зачынены.**

Дэлегацыя паехала ў Варшаву — ў Сойм, у міністэрства, але-ж нічога зрабіць не магла, бо дэлегацыі адказалі, што нічога ня ведаюць і гэта справа старосты, у якога пастараюцца ўсё высьветліць, дый да сягоньняшняга дня высьвятляюць...

Пасьля закрыцьця Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Горадні, была адкрыта Прытулковая Рада, якая прыняла на сябе апеку над прытулкам. На чале гэтай Прытулковай Рады быў Тамашчык, сябры: Кулікоўскі, Курбскі і інш. Аднак, Прытулковая Рада неяк пачала распадацца, і астаўся ў ёй адзін Тамашчык.

У лютым 1922 г. прыехаў п. Дубейкоўскі з Варшавы, сабраў усіх працаўнікоў і запрапанаваў адчыніць у Горадні аддзел Беларускага Таварыства дапамогі ахвярам вайны, зацьверджанага міністэрствам, які і абыйме таксама апеку над беларускім прытулкам.

Прапазыцыя гэтая была прынята. Быў выбраны прэзыдыум аддзелу Т-ва, у які ўвайшлі: Баран, Лапыр, Якімовіч, Кулікоўскі і Шуляк. Праз некалькі дзён узнавіліся вобыскі і арышты. Каля 40 чалавек з Горадні былі арыштаваны, і праца філянтрапійнае ўстановы была спынена. Праз тры тыдні беларускія працаўнікі былі звольнены з вастрогу ў Беластоку, вярнуліся ў Горадню і ізноў заняліся філянтропіяй. Рабілі спэктаклі, збор кветкі на карысьць прытулку.

У восені 1922 г. загаварылі аб выбарах у Сойм

Парашылі йсьці, каб у Сойме можна было адкрыта ўсім заявіць аб жаданьнях беларускага народу і бараніць яго ад усякіх крыўд, бо біцьцё і зьдзекі над народам усё павялічаліся, паліцыя ўсяляк уціскала беларусаў, а адначасна не магла абараніць іх ад усё ўзрастаўшага бандытызму.

Пайшлі ў Сойм. Выбралі дэпутатаў ад Горадзенскага і Бельскага вокругаў: Барана і Якавюка. Але-ж пад час выбараў не абыйшлося без таго, каб горадзенская ўлада не рабіла візытаў беларускім дзеячам. Вобыскі былі ў памешканьні Горадзенскага Беларускага Выбарнага Камітэту, у Барана, Якімовіча, Якавюка, Федарука, Кулікоўскага, Лілеева, Трыпузы, у Беларускім Прытулку і інш. Выбраныя паслы Баран і Якавюк паехалі ў Сойм, каб бараніць правы беларускага народу. Дзеля таго, што п. Баран быў старшынёю Т-ва і апякуном над прытулкам, дык часова заступаў яго Якімовіч, як віцэ-старшыня.

У лютым 1923 г. быў адчынены Сэкрэтарыят Беларускага Пасольскага Клюбу ў Горадні. Кіраўніком сэкрэтарыяту быў Якімовіч. У сувязі з гэтым Якімовіч адмовіўся ад апекі над прытулкам. Тады выбраны былі ў прэзідыум Т-ва старш. Канцэвіч, Балдоўскі, Адамовіч, Мінючыц і Кулакоўскі.

Выбралі паслоў, але-ж жыцьцё стала гарэй. Вось 19 сакавіка 1923 г. у Горадні і ў павеце пачаліся вобыскі і арышты. Арыштавалі 48 чалавек. Праз тры нядзелі, на першы дзень праваслаўнага Вялікадня, былі ўсе яны звольнены. Але хутка ізноў арыштавалі Якімовіча, які прасядзеў 13 месяцаў і 4 дні і 28 мая 1924 г. выйшаў з вастрогу, апраўданы судом.

У маі 1923 г. быў суд над беларусамі ў Беластоку. На лаве падсудзімых былі паслы Баран і Якавюк. Так чы іначэй Баран быў засуджаны, а Якавюк апраўданы.

Апраўданы на Беластоцкім працэсе Якавюк быў засуджаны апэляцыйным судом у Варшаве. Якавюк выехаў заграніцу; Баран жа, якога Сойм ня выдаў суду, быў арыштаваны і пасаджаны ў вастрог, дзе і цяпер знаходзіцца.

У чэрвені 1923 г. так званыя „беларускія актывісты“ забралі ў свае рукі беларускі прытулак. Т-ва беларускае ў сувязі з арыштамі і перасьледаваньнямі само сабой зьліквідавалася, і цяперака ніводнай беларускай арганізацыі ў Горадні няма!

Але ўся ранейшая работа і ўсе зьдзекі над беларусамі не прайшлі бяз сьледу. І беларускі рух у масах Горадзеншчыны ня толькі не аслабеў, але-ж, наадварот, нязвычайна ўзрос. Нацыянальная сьвядомасьць вельмі разьвілася, і ўвесь беларускі народ Горадзеншчыны перакана765, што пры супольнай працы ён здабудзе свае правы.

Ніна.

Весткі з вёскі.

Арышты вучняў.

21. VIII быў заарыштаваны Гарадзейскім пастарункам вучань Нясьвіжскай расейскай гімназіі, Алесь Лабан, а 22. VIII адбыўся сьцісьлы вобыск у памяшканьні Міхася Маскаліка, ня гледзячы на тое, што яго ня было нават і дома, а быў у Стоўпцах на рабоце; там-жа яго і заарыштавалі разам з Алесем Саракавікам. Усе гэныя вучні сядзяць цяпер у Нясьвіжу. Прычына арышту невядомая, але быццам іх вінавацяць у нейкай арганізацыі антыдзяржаўнай. Усе гэтыя хлопцы жывуць у вёсцы Горнай Гарадзеі, Гарадзейскай гміны.

„Крэсавыя кветкі“.

Пад гэткім загалоўкам „Robotnik“ расказывае аб тым, як у м. Ракаве паліцыя „крадзе чужую канюшыну, а за скаргу катуе людзей“.

Гаспадар двара паблізу ракаўскай каманды паліцыі, жадаючы злавіць таго шкодніка, што яму што-ноч рабіў шкоду на яго канюшыне, знайшоў раніцай на сваей пожні... двух „абаронцаў сьвяшчэннай панскай уласнасьці“ на „Крэсах“—двух паліцыянтаў гранічнай кампаніі з іх двума коньмі. Калі ён са скаргаю на іх прыйшоў да канцыляры „кампаніі“, дык усей гэтай „кампаніяй“ быў гэтак пакалечаны, што павінен цяпер, паводле доктарскага сьвядоцтва, 2—3 тыдні ляжаць і лячыцца...

Каб дакументальна сцьвярдзіць гэты „выпадак“—„прамяняваньня польскай культуры на крэсах“, падаем даслоўна сьвядоцтва доктара-**паляка**, п. Фрынкевіча, выданае пакрыўджанаму.

„Жыхар м. Ракава, ул. Заслаўская 17, Францішак Боздыньскі, 53 гадоў, быў мною агледжаны 17 жніўня г. г., прычым сцьверджана: сільная пухліна, боль, крывавыя падцёкі ў правай палове грудзей, прычым трэцяе рабро правага боку сьпераду зламана, вельмі баліць і затрудняе дыханьне. Плечы таксама апухшы, але менш, хаця таксама баляць.

„Пацыент ня можа рухацца, бо—гэтак моцна аслаблены, што найменшы рух выклікае шалёны боль. Як кажа агляданы, гэтыя пашкоджаньні — рэзультат атрыманых учора ўдараў цьвёрдым арудзьдзем у грудзі, што зусім праўдападобна і згаджаецца з агульным станам пацыента. Пабіцьці павінны быць залічаны да катэгорыі **цяжкіх** і змусяць пакрыўджанага да 2—3 тыднёвай курацыі—з ляжаньнем у ложку і немагчымасьцяй працаваць“...

Пэўна і дохтар Фрынкевіч — „падкуплены бальшавікамі“, каб „псаваць апінію аб польскай толеранцыі за граніцай“?!...

Канфіскацыя.

Грам. Грыгор, праяжджаючы па дарозе з Вільні да Гарадзеі, спаткаў нябывалае здарэньне. Грам. Грыгор вёз з сабою хлеб, які быў укручаны ў газэту „Сын Беларуса“. Паміж Лідаю і Нёманам увайшоў паліцыянт і пачаў правяраць дакуманты. Гэтак ён падыйшоў да гр. Г. і запытаўся дакумантаў. Калі, убачыўшы дакуманты, ён зьвярнуў увагу на газэту, дык запытаўся: „co to jest?!“ калі гр. Г. адказаў, што гэта хлеб, тагды ён пытае „a w czem ten chleb?“ Грам. Г. зазначыў, што гэны хлеб у газэце беларускай; тагды гэты паліцыянт, узяўшы газэту і што было ў газэце, пачаў крычаць:, ty, cholera, komunista, rozwozisz literaturę bolszewicką!“ і пагразіў, што прыдзе камандант і арыштуе. Пасьля завярнуўся і пайшоў, сканфіскаваўшы газэту з хлебам. Таквеля і бачыў яго.

Грыгор.

Наша пошта.

1) **М. Дубоўскаму**. 2 зл. атрымалі. 2) **М. Букато**. 2 зл. атрымалі. 3) **Л. Шутовічу**. 2 зл. атрымалі. 4) **Б. Літвінчаку**. 4 зл. атрымалі. 5) **Яну Попцы**. 2 зл. атрымалі. 6) **М. Турку**. 2 зл. атрымалі газэту высылаем. 7) **Сьцяпан Мірачыцкі**. Паводлуг Вашай просьбы газэту будзем высылаць на імя Піліпа Тананкі. 8) **Лаўрэну Парфеновічу**. 5 зл. атрымалі.